

פניני מבשר טוב

ליקוטי אמרים מתורת מוריני ורבינו הקדוש והטהור זיע"א
מביאלא

פרשת דברים

דיבר על הראשונים ועל האחרונים עכ"ל ק. הרי שתוכחות אלו של משנה תורה נאמרו לכל הדורות ואף לדורות האחרונים של עקבתא דמשיחא, ונראה שלכך נאמרו תוכחות אלו ברמז מכיוון שכנתבאר בדורות אלו דרך החינוך היחידה היא ברמז ובדברים רכים ולא בדברים קשים כגידין, ולכן את תוכחות אלו אמר משה רבינו ע"ה דווקא ברמז ובהבלעה וכנ"ל.

והנה כאשר מחנכים בנעימות, מלבד מה שכן יתחזק התלמיד ויאמין בעצמו ולא יתייאש, ישנה מעלה נוספת, שכאשר המחנך מדבר בלשון רכה ונעימה הרי התלמיד רואה שהמלמד חפץ בטובתו ומתוך כך הרי הוא מקבל מרות, ואחד הדברים ההכרחיים לחינוך הוא מה שהתלמיד מקבל מרות, וזה ניתן להרוויח כאשר מחנכים באופן של הגדלת לב התלמידים והערכתם והגדלת חינוך בעיני עצמם.

גם, באם מחנכים באופן כזה של הטלת מורא ופחד מהעונשים הצפויים לו אם לא יתנהג כראוי, ממאיסים בזה רח"ל את קיום התורה והמצוות בפניהם, שיכולים חלילה

התוכחות שבמשנה תורה בלשון רמז – בגלל שנאמרו גם לדורות האחרונים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר ה' ירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולכן וְחִצְרֹת וְגו'. (אס)

ברש"י: לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכיר ברמז מפני כבודן של ישראל.

ונראה שבזה אפשר לפרש את מה שכתב רש"י בתחילת חומש דברים על הפסוק דברים א א' [א] 'אלה הדברים אשר דבר משה וכו' במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל וכו'', וכתב רש"י וז"ל: 'לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהם, לפיכך סתם הדברים והזכיר ברמז מפני כבודן של ישראל', עכ"ל.

ולכאורה יש לתמוה שהרי על הרבה חטאים כחטא העגל והמתאוננים שהוזכרו בתורה הוכיחם משה בדברים נוקבים וקשים, ולמה דווקא כאן ראה צורך להוכיחם ברמז.

ונראה לבאר בזה על פי מה שכתב האור החיים הקדוש על אתר, וז"ל ק: 'שבתוכחותיו

ובזוה"ק בשלח (סד.) כתב וזל"ק: "כתיב צור ילדך תשי, ותנינן מאי תשי, כלומר חלשת ליה [כר'] חלשא איהי בעינייהו [כר'] ועל דא צור ילדך תשי". עכל"ק.

ומבואר אמנם במדרש, שבשעת החורבן נתרשלו ידי מעלה להצילם, מדה כנגד מדה כטענת המרגלים. ולולי שהמרגלים היו טוענים שאין בעל הבית יכול להוציא את כליו, לא היה שייך מציאות של חורבן בית המקדש הכללי והפרטי, כי בעל הבית לא היה נותן להרוס כליו.

והוא המכוון בגמ' תענית (כט.): "אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותה לילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות". ע"כ. והיינו, שהם, ע"י הטענה הנ"ל, ובני ישראל האמינו ובכו - "גרמור" ממש הבכיה לדורות, שתהיה שייכת מציאות של חורבנות כאלו כנ"ל. ולולי זאת לא היה שייך כלל חורבן בית המקדש, כמו שכתוב (איכה ד, יב) "לא האמינו מלכי ארץ, כל יושבי תבל, כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים", ומה שלא האמינו הוא משום שבאמת לא היתה שייכת מציאות כזאת.

ויעויין מדרש שוחר טוב (מזמור ע"ט, בד"ה א"ר לוי) "אמר רבי לוי: שמונה עשרה שנה היתה בת קול מכרזת בתוך ביתו של אותו רשע: עבדא בישא, סק וחורבן ביתא דמרך, דבני מרך לא שמעין ליה [=עבד רשע, עלה והחרב בית אדוניך, שבני אדוניך אינם שומעים לו]. והיה מתירא לעלות, שהיה יודע מה הגיע לסנחריב בימי חזקיהו, ולא היה מאמין שהקב"ה מחריב את ירושלים, שנאמר (איכה ד) "לא האמינו מלכי ארץ". מה עשה, עמד לו מקסם לידע אם לעלות אם לאו, שנאמר (יחזקאל כא) "כי עמד מלך בבל על אם הדרך" - על ב' הדרכים לקסם קסם, שהיה זורק את החץ לשם אנטוכיא או לשם צור או לשם לודקיא והיה החץ נשבר, כשהיה זורק לשם ירושלים לא היה נשבר, והיה יודע שהיא חריבה בידו. כיון שראה כן אסף, התחיל אומר לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מי היה

לקבל רושם כביכול השי"ת הוא מלך קשה ואכזר שממתין ומצפה לכישלונותיו של האדם בכדי שיוכל להענישו רח"ל. והרי האמת היא בדיוק להיפך, כי השי"ת הוא מקור הרחמים והחסדים, ואוהב כל אחד מישראל כבנו יחידו, ושמח בכל מצוה ומצוה שהוא עושה, וזה עושה לו נחת רוח עצום, וכל התרי"ג מצוות הם 'תרי"ג עטין' - עצות לזכות לקרבת אלוקים כלשון הזוה"ק [נח"ב צז:]. ולכן צריך לדבר עם התלמידים דוקא באופן שיאחיב עליהם את התורה, ובזה יזכו להשפיע עליהם לטובה. ובודאי לפעמים נצרך ללכת ביד קשה לטובת חינוך התלמידים, אך אסור שזה יהיה יסוד החינוך, וכמו שנתבאר. מבש"ט חינוך עמ' יא

לשבת חזון

ע"י המרגלים נגרמה בפועל מציאות בלתי מובנת - שכביכול אין יכולת ח"ו להשי"ת ובודאי על ידי זה שטענו המרגלים מה שכתוב בפסוק (במדבר יג, לא) "כי חזק הוא ממנו", ונתבאר בגמ' סוטה (לה.) "אמר רבי חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה: "כי חזק הוא ממנו", אל תקרי ממנו [שחכמי הבבלי אזלי במסורת מדינחאי, שכל "ממנו" שפירושו "מאתנו" הנו"ן רפה], אלא ממנו: כביכול אפילו בעל הבית איננו יכול להוציא כליו משם". ע"כ. על ידי זה גרמו שתהיה כזאת מציאות רח"ל בעולם, שהשי"ת כביכול לא יוציא את כליו וכו'. עד שנביאים לא יכלו להבין זאת, כמבואר בגמ' יומא (סט:) "דאמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה: אתא משה אמר "האל הגדול הגבור והנורא". אתא ירמיהו ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו, לא אמר "נורא". אתא דניאל אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו" וכו'. ע"כ.

התלויות בארץ. ונ"ל ללמוד זכות דבר גדול דיברו, דהנה ידוע מהאר"י הקדוש והספרי מוסר דעיקר שלימות העולמות העליונים תלוי במעשה בני אדם: דאם איש ישראל מפשפש במעשיו, הוא מוצא בעצמו חסרונות ועושה תשובה, ועל ידי זה נתקנו העולמות העליונים. וכאשר כתבתי כמה פעמים בשם אדומ"ו הרב הקדוש מזידיטשוב: "דע מה למעלה - ממך" (אבות פ"ב מ"א), דתדע דמה שהוא בעולמות העליונים - הכל תלוי במעשה בני אדם" עכ"ל ספה"ק רביד הוזהב.

הרי שעניני עולם הבא ועולם הזה, ואפילו מקום קודש הקדשים - תלוי במעשי בני אדם; ויכולים לדעת מה שלמעלה - ממך. ודוק. ובודאי מרובה מדה טובה: שע"י בניה לדורות עבור בנין בית המקדש, ואמונה בביאת המשיח ובנין בית המקדש וכח הצדיקים ששקולה מיתתן כשריפת בית אלקינו (כגמ' ר"ה יח: -) נותנים להם עוז וכח להשפיע ישועות נחמות וקדושה בעולם ולתקן עולם במלכות שדי.

אם שמוע תשמע

מאמין שיכנסו השונאים בירושלים ומחריבין אותה, מקום שלא היתה שולט בו היד, הרי אני רואה שנכנסו וטמאו את מקדשך ופיגרו את בניך, באו גוים בנחלתך. הוי: כי לא האמינו מלכי ארץ". ע"כ. הרי להדיא שלא האמינו משום שבאמת לא היה שייך להחריב מקום שלא שלט בו היד וכו'.

ומזה רואים עד כמה אמונת וחטאי בני ישראל יכולים לגרום חורבנות לדורות; והכל נובע מבני ישראל. ועל דרך שפירש הרה"ק מזידיטשוב זצוקללה"ה, הובא בספה"ק רביד הוזהב פרשת שלח (דף נג טו"ב ד"ה שלח) וז"ל: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל. קשה לכאורה מפני מה כתב כאן "ויתורו", ובמשנה תורה כתב "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ". ונ"ל על דרך הרמז להבין לפנינו ענין חטא המרגלים, דלכאורה האיך הוא אמינא דור דעה כזה יוציא לעז על ארץ ישראל, שהוא עיקר דת יהודית, כמ"ש "אתה אחד גוי עד גוי אחד בארץ", וכמאמר חז"ל (כתובות קי:), ועוד) כל הדר בחז"ל דומה כמו שאין לו אלוך, וח"ו לומר דימאסו בזה ובמצות

פניני השיעורים - 'שיעורי מבשר טוב' - בדין בית דין לגירות

והקשו התוס' (ד"ה מי'), "תימה דאמר לקמן (דף מ"ו:): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דגר צריך שלושה דמשפט כתיב בהו וכו'. ויש מפרשים, דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי". והיינו דחדשוהו לנו התוס', דהא דבעינן מעשה גירות לפני בית דין לא בעינן ממש שתיעשה לפני בית דין, אלא דסגי הידיעה לבית דין שטבלה ונכנסה לדת יהודית, עצם ידיעה זו לבית הדין נחשב כאילו נעשה לפני בית דין.

עוד איתא שם (דף מ"ה:), "ההוא דהוה קרו ליה בר ארמא (דלא טבל אביו בעת גירותו), אמר רבי יהושע בן לוי מי לא טבל לקריו". ובתוס' רי"ד שם (וראה שם עוד בדף מ"ז. ד"ה ת"ר ושפטם), דכיון "שעמד בחזקת ישראל והיה טובל לקריו, אף על פי שלא טבל לפני שלושה די לנו". ועיין שם שמדמהו לקידושין, אף דאמר רב נחמן אמר שמואל בש"ס קידושין (דף ס"ה:),

ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו. (א טז) בש"ס יבמות (דף מ"ז:), "תנו רבנן ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו, מכאן אמר רבי יהודה גר שנתגייר בבית דין הרי זה גר, בינו לבין עצמו אינו גר". עוד איתא שם (דף מ"ה:), "עבדא דרבי חייא בר אמי אטבלה להדיא עוברת כוכבים לשם אנתתא (ברש"י, לשם טבילת נדה ולא לשם טבילת גירות), אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה וכו' כדבר אסי דאמר רב אסי מי לא טבלה לנדתה וכו'.

פירש רש"י "יכילנא לאכשורי בה להיות גיורת גמורה, ואף על פי שלא טבלה לשם גירות, ואמר לקמן (דף מ"ו:), לעולם אינו גר עד שימול ויטבול, דטבילת נדה סלקא לה לשם גירות, דעוברת כוכבים לא טבלה לנדתה". ועוד שם ברש"י "מי לא טבלה לנדתה, ואותה טבילה עולה לה לטבילת גירות, דדת יהודית היא"

בעצם מעשה הגירות. ובוה יובן היטב דברי התוס' והתוס' רי"ד, שהם טוברים, דאין הבית דין פועל חלות הגירות, אלא דבעינן שתיעשה לפני בית דין, ולכן גם הידיעה והחזקה שעשאו מעשה יהודית מהני, ונחשב כאילו נעשה לפני בית דין, כמו שכתבו התוס', אבל אי אמרינן דבעינן מעשה בית דין, לא יועיל ידיעה דאז ודאי בעינן שתיעשה לפני בבית דין ממש. ולפי זה היה נראה, דאין זה דין בטבילה דווקא, אלא גם גבי קבלת מצוה דבעינן בפני שלושה יועיל שפיר כשנודע לכל לפי מעשיהם שנוהגים כישראלים לכל דבר, ויחשב כאילו נעשה לפני בית דין. ואנקוט נפקא מינה אחת היוצא לדינא, במה שחידש הגאון מקוטנא בספרו ישועות ישראל, דאינו מועיל גירות לפני בית דין בעל כרחו של בית דין. ולדברינו יוצא, דתלוי בחקירה שדברנו, דלצד דהוי מעשה בית דין ממש, ניחא לומר דלא שייך מעשה בית דין רק בהסכמתם, אבל לצד דלא הוי אלא לפני בית דין, ודאי דמועיל גם בעל כרחם, דהעיקר שיהיה לפני בית דין.

(על פי מבשר טוב משפט גירות ס' ב' ועיין שם עוד בשאר שיטות הראשונים דהוי מעשה בית דין ממש וראה עוד ס' ג' ס"ג, ק' ג' ס' ד')

"המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים", דילפינן דבר דבר ממון דאין קידושין חלין בלא עדים (עיין שם ברש"י ובעמוד ב'), ומכל מקום תנינא, "המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק" לבית הלל בעינן גט שני, דמיירי בדאיכא עדי יחוד, "ובית הלל סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה". והיינו שעצם הנהגתם כמנהג איש ואשה, מוכיחה, שבודאי היה כאן קידושין, וזה נחשב כעדי קידושין גם על הביאה, והכי נמי לענין גירות, "כיון שאנו רואים שהוא נוהג תורת ישראל הרי הוא גר גמור", שעצם הנהגתו כיהודי שטובל לקרוי, זה מוכיח שהוא גר גמור, ותעלה לו טבילתו לקרוי וטבילתה לנדתה לשם גירות. ויש לתמוה, בין בדברי התוס' ובין בדברי התוס' רי"ד, האין מועיל הידיעה והחזקה, הא סוף כל סוף הרי בפועל לא נעשה טבילתו וטבילתה לפני בית דין.

והנראה לבאר, על פי מה שיש לחקור חקירה יסודית בדין גירות לפני בית דין, האם הוי "מעשה בית דין" בבית דין פועל את מעשה הגירות, או דאין זה אלא דין "דלפני בית דין", דגזירת הכתוב דמעשה גירות בעינן שתהיה לפני בית דין, אבל אין הבית דין פועל כלום

תורת רבוה"ק

חומש חדברים - משנה תורה

מִן הַר הָ"ק הַיְּהוּדִי הַקֹּדֶשׁ זִ"ע צוה [להחסידיים בני הנעורים], שיאמרו בלילה 'משנה תורה' לעורר לבבם. (תולדות הנפלאות אות קד)

ואומרים בשם היהודי הקדוש זצ"ל, שלמד בכל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה, שאמר שהוא לו לספר מוסר. (פרי צדיק דברים ד"ה אלה)

על השלחן הטהור של דודי זקני הרה"ק רבי שרגא יאיר מביאלבזיק בעל ה'ארון עדות' צוקללה"ה היה מונח תמיד ספר 'משנה

תורה'. והוא ודאי מהטעמים, לסייע לו לרמז לנשמות ישראל שעסק בתיקונם ברמזי דחוכמתא - מה שעשו, ומה שעליהם לתקן לשפר מעשיהם. (הקדמת מרן אדמו"ר הבמבשר טוב זי"ע לדברי ביה דברים עמ' יח)

שבתות בין המצרים

אמר מרן היהודי הקדוש זצלה"ה, שמעלת שבתות בין המצרים הוא כמעלת עת סעודה שלישית שבכל שבת שהוא זמן 'רעוא דרעוין'. היינו, לפי שתמיד במנחה הוא זמן דין, ובשבת נהפך זמן זה לרעוא דרעוא, ובבין המצרים שהם ימי דין לכן כל השבת נהפך לרעוא דרעוין. (שם משמואל מסעי תרע"ב)